

**LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS KANCELIARIJOS
EKONOMIKOS POLITIKOS GRUPĖS**

PAŽYMA

**DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS NUTARIMO
„DĖL NACIONALINIO ORO TARŠOS MAŽINIMO PLANO PATVIRTINIMO“ PROJEKTO
(TAP NR. 19-309(2); TAIS NR. 18-8959(4))**

2019-04-17 Nr. NV-1069

Vilnius

Projekto rengėja – Aplinkos ministerija.

Projekto tikslas – patvirtinti Nacionalinį oro taršos mažinimo planą (toliau – Planas), atsižvelgiant į Direktyvoje (ES) 2016/2284 dėl tam tikrų valstybėse narėse į atmosferą išmetamų teršalų kiekio mažinimo (toliau – Direktyva) nustatytą prievolę parengti, priimti ir įgyvendinti nacionalines oro taršos valdymo programas ir siekiant užtikrinti, kad Lietuvoje į aplinkos orą išmetamų teršalų kiekis neviršytų tarptautiniuose ir ES teisės aktuose nustatyto kiekio, oro teršalų koncentracija aplinkos ore neviršytų žmogaus sveikatai ir aplinkai nepavojingų aplinkos oro užterštumo lygių.

Dabartinė situacija:

- Direktyvoje nustatyta prievolė valstybėms narėms parengti, priimti ir įgyvendinti nacionalines oro taršos valdymo programas, siekiant apriboti metinius tam tikrų išmetamų į aplinkos orą teršalų kiekius.
- Pagal Direktyvoje nustatytus reikalavimus parengtas Planas turėjo būti priimtas ir Europos Komisijai pateiktas iki 2019 m. balandžio 1 d., vėliau atnaujinamas ne rečiau kaip kas 4 metus.
- Remiantis Lietuvai nustatytais tikslais Nacionalinėje aplinkos apsaugos strategijoje nustatytos esminės politikos įgyvendinimo kryptys, nustatyti tam tikrų išmetamų į aplinkos orą teršalų kiekio mažinimo tikslai 2020 m. ir 2030 m., palyginus su 2005 m. išmestu kiekiu:

Pavadinimas	Matavimo vienetai	Sieros dioksidas (SO ₂)	Azoto oksidai (NO _x)	Nemetaniniai lakieji organiniai junginiai (NMLOJ)	Amoniakas (NH ₃)	Smulkiosios kietosios dalelės (KD _{2,5})
Išmestas kiekis 2005 m.	Tūkst. t	30,9	60,3	75	32,4	20,2
Išmestas kiekis 2015 m.	Tūkst. t	18,2	55	59,4	28,9	17,9
Iki 2020 m. sumažintinas išmetamo teršalo kiekis, palyginti su 2005 m	Proc.	55	48	32	10	20
	Tūkst. t	17	28,9	24	3,2	4
Iki 2030 m. sumažintinas teršalo kiekis, palyginti su 2005 m	Proc.	60	51	47	10	36
	Tūkst. t	18,5	30,8	35,3	3,2	7,3
Didžiausias leistinas išmetamo teršalo kiekis bet kuriais metais nuo 2020 m. iki 2029 m.	Tūkst. t	13,9	31,4	51	29,2	16,2
Didžiausias leistinas išmetamo teršalo kiekis nuo 2030 m.	Tūkst. t	12,4	29,5	39,7	29,2	12,9

- Lietuvai nustatyti tikslai beveik visu teršalų (išskyrus amoniaką) atveju yra labai ambicingi – siekiama sumažinti išmetamų į aplinkos orą teršalų kiekį daugiau nei per pusę. Nuo 2005 iki 2015 m. išmetamų į aplinkos orą teršalų kiekis Lietuvoje reikšmingai sumažėjo, tačiau vertės, iki kurių turi būti iki 2020 m. ir iki 2030 m. sumažintas išmetamas kiekvieno teršalo kiekis, yra daug mažesnės, todėl yra poreikis nustatyti ir taikyti papildomas aplinkos oro taršos mažinimo priemones.
- Aplinkos oro apsaugos įstatymas įpareigojo Vyriausybę iki 2018 m. gruodžio 31 d. patvirtinti nacionalinį oro taršos mažinimo planą.

Projekto esmė – siūloma nustatyti tris tikslus, uždavinius ir priemones jiems pasiekti, numatyti priemonių įgyvendinimo terminus, atsakingus subjektus, asignavimų poreikį, galimus finansavimo šaltinius, apibrėžti laukiamus rezultatus, vertinimo kriterijus ir jų reikšmes, plano peržiūros terminus.

I TIKSLAS - sumažinti taršą SO₂, NO_x, NH₃, KD_{2,5} ir NMLOJ. Uždaviniai:

1) sumažinti taršą SO₂ (pramonės, viešosios elektros energijos ir šilumos gamybos sektorius):

- **Priemonės, taikomos naftos perdirbimo pramonėje** – finansinės paskatos gamybos modernizavimui (20 mln. eurų); įrenginių optimizavimas, keičiant katilo degiklį ir didinant dujinio kuro deginimą šiluminės elektrinės katiluose (ūkio subjekto lėšomis); geriausius prieinamus gamybos būdus atitinkančios technologijos diegimas ir taikymas (ūkio subjekto lėšomis).
- **Finansinės paskatos modernizuoti vidutinius (1-50 MW) kietąjį kūrą deginančius įrenginius** (20 mln. eurų).
- Daugiabučių renovacija.

2) sumažinti taršą NO_x (transporto sektorius):

- Ekologinio vairavimo įgūdžių formavimas ir skatinimas.
- **Finansinės paskatos atiduoti taršųjį lengvąjį automobilį** kaip eksploatuoti netinkamą transporto priemonę, skirtas atsiskaityti už viešojo transporto paslaugas arba įsigyti mažos taršos kriterijus atitinkantį lengvąjį automobilį (30 mln. eurų).
- **Finansinės paskatos savivaldybėms įsigyti elektra, gamtinėmis dujomis, vandeniliu varomas viešojo transporto priemones** (miesto - 30 mln. eurų, priemiestinio - 30 mln. eurų).
- Geležinkelių elektrifikavimas ruože Kaišiadorys-Klaipėda.
- Gamtinių dujų degalų infrastruktūros diegimas.
- Augalų juostų kūrimas (rekomendacinė priemonė savivaldybėms).
- **Finansinės paskatos darnaus judumo priemonių įgyvendinimui** 5 didžiausių miestų ir kurortų savivaldybėms, įsidiegusioms dyzelinu varomų transporto priemonių eismo ribojimo sistemas (20 mln. eurų).
- **Kilnojamos transporto priemonių išmetamų teršalų nuotolinės stebėsenos sistemos įdiegimas** – siūloma pradėti nuo edukacinio / informacinio pobūdžio pilotinio projekto, siekiant priimti sprendimą dėl tolesnio šios sistemos taikymo (4 mln. eurų).
- **Pranešimo apie kelyje pastebėtą vizualiai matomą transporto priemonių dėmingumą galimybės sukūrimas** - siūloma pradėti nuo edukacinio / informacinio pobūdžio pilotinio projekto.
- **Kelių naudotojo mokesčio pakeitimas** - nustatant, kad mokesčio dydžiai proporcingi nuvažiuotam atstumui; suskirstant transporto priemones ir mokesčio dydį pagal transporto priemonės teršalų išmetimo standartus (EURO emisijos klases).

3) sumažinti taršą NMLOJ (naftos perdirbimo, naftos produktų saugojimo ir paskirstymo sektorius, namų ūkiai):

- Finansinės paskatos NMLOJ išsiskyrimo vietų aptikimo ir išsiskyrimo mažinimo priemonių taikymui (5 mln. eurų).
- NMLOJ nuotėkio aptikimo ir šalinimo metodų taikymas.
- Visuomenės švietimas apie tirpiklių vartojimą namų ūkiuose (20 tūkst. eurų).

4) sumažinti taršą NH₃ (žemės ūkio sektorius):

- **Gerosios žemės ūkio praktikos kodekso parengimas / atnaujinimas** (20 tūkst. eurų).
- **Finansinės paskatos neorganinių trąšų naudojimo pakeitimui organinėmis trąšomis**, organinių trąšų naudojimo technologijoms atnaujinti, gerosios žemės ūkio praktikos kodekso priemonėms, susijusioms su oro taršos mažinimu, įgyvendinti (5 mln. eurų).
- **Mėšlo ir srutų laikymo ir tvarkymo reikalavimų peržiūra**.
- **Ūkinių gyvūnų laikymo vietų projektavimo techninių ir technologinių sprendimų peržiūra ir atnaujinimas** (10 tūkst. eurų).
- Ūkinių gyvūnų laikymo vietų eksploatavimo bendrųjų taisyklių nustatymas (20 tūkst. eurų).
- Parengti Tręšiamųjų produktų naudojimo reikalavimus, kuriuose būtų įtvirtintas draudimas naudoti amonio karbonato trąšas.

5) sumažinti taršą KD_{2,5} (namų ūkiai):

- **Visuomenės informuotumo didinimas apie namų ūkių (būstų) šildymą** - kietojo kuro ir atliekų deginimo poveikį sveikatai, aplinkai; šildymo katilų ir kaminų tinkamą eksploatavimą ir priežiūrą, efektyvias būsto šildymo sistemas.
- **Finansinės paskatos kietojo kuro katilų modernizavimui ar keitimui** atsinaujinančios energijos išteklius naudojančiomis šildymo sistemomis namų ūkiuose (būstuose), atsižvelgiant į vietovės aplinkos oro užterštumo lygį (50 mln. eurų).
- **Finansinės paskatos namų ūkiams jungtis prie centralizuoto šilumos tiekimo sistemos** (20 mln. eurų).
- Katalizinio krekingo įrenginio elektrostatinio filtro įrengimas naftos perdirbimo pramonėje.
- **Visuotinė namų ūkių (būstų) šildymo įrenginių inventorizacija** (priemonė numatyta Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos įgyvendinimo priemonių plane).

II TIKSLAS - apriboti taršą sunkiaisiais metalais ir patvariaisiais organiniais teršalais. Uždaviniai:

1) apriboti taršą sunkiaisiais metalais (namų ūkiai);

2) apriboti taršą patvariaisiais organiniais teršalais (namų ūkiai);

Prie II tikslo pasiekimo prisideda I tikslo priemonės, susijusios su šildymo įrenginių atnaujinimu, jungimusi prie centralizuoto šilumos tiekimo sistemos, kitomis kietojo kuro naudojimą mažinančiomis priemonėmis).

III TIKSLAS - modernizuoti aplinkos oro taršos atskaitomybės ir monitoringo sistemas, didinant jų rezultatų prieinamumą visoms suinteresuotoms šalims. Uždaviniai:

1) **padidinti išmetamų į aplinkos orą teršalų apskaitos ir prognozių kokybę**, patikimumą, išsamumą ir apskaitos ataskaitų viešinimą:

- **Žmoniškųjų išteklių ir jų kompetencijų didinimas**, išmetamų teršalų apskaitos ir prognozių vykdymui taikant kuo didesnę detalumo lygį (1,4 mln. eurų).
- Lietuvos oro taršos ataskaitų ir prognozių apžvalgų rengimas ir viešinimas.
- **Mokslinių taikomųjų tyrimų vykdymas**, skirtų oro taršos apskaitai, mažinimui (valdymui), oro kokybės vertinimui, prognozavimui ir gerinimui (300 tūkst. eurų).

2) **stiprinti aplinkos oro taršos poveikio sveikatai ir ekosistemoms stebėsenos vykdymą** ir jos vertinimo rezultatų viešinimą:

- **Aplinkos oro taršos poveikio ekosistemoms stebėsenos plėtojimas** (1.5 mln. eurų).
- **Aplinkos oro taršos poveikio sveikatai vertinimo stiprinimas** (445 tūkst. eurų).

Už Plano įgyvendinimą ir priemonių vykdymą atsakingi subjektai: AM (koordinatorius), EIM, SAM, ŽŪM, SUMIN, EM, FM, VRM, ŠMSM, ūkio subjektai ir kitos institucijos. Įgyvendinant Planą numatytas priemonės **rekomenduojama dalyvauti savivaldybėms ir namų ūkiams**, išnaudojant galimybes gauti finansines paskatas.

Pažymėtina, kad numatytų priemonių poveikis bus vertinamas kasmet pagal tarptautinius ir Direktyvos reikalavimus. Jei teršalų apskaitos ir prognozių duomenys rodytų, kad nevykdomi taršos mažinimo tikslai arba yra rizika jų neįvykdyti, Planas turės būti atnaujinamas papildant naujomis priemonėmis.

Derinimas – teikiamas patikslintas projektas, atsižvelgiant į 2019 m. balandžio 10 d. Vyriausybės pasitarime išsakytas Finansų ministerijos, Žemės ūkio ministerijos ir Vyriausybės kanceliarijos pastabas:

- išbraukta priemonė (P31) „Akmens anglies, kokso ir lignito naudojimo mažinimas (padidinti akcizo tarifą, taikomą akmens angliai, koksui ir lignitui, naudojamiems šilumos energijos gamybai (išskyrus naudojimą cemento gamybos pramonėje)“;
- pratęstas priemonės (P22) „Mėšlo ir srutų laikymo ir tvarkymo reikalavimų peržiūra (pakeisti Mėšlo ir srutų tvarkymo aplinkosauginius reikalavimus, susijusius su mėšlo ir srutų laikymu ir tvarkymu, išskyrus jų laikymą ir tvarkymą mažuose ir labai mažuose ūkiuose)“ įgyvendinimo terminas iki 2023 m.

Projektas suderintas su Vyriausybės kanceliarijos Teisės grupės darbo tvarka.

Atitikimas Vyriausybės programos nuostatomis – atitinka Vyriausybės programos įgyvendinimo plano 1.5.3 darbo „Teisinių ir ekonominių priemonių sukūrimas, siekiant sumažinti oro taršą ir klimato kaitą“ 2 veiksmą „Oro taršos valdymo plano parengimas, siekiant veiksmingai įgyvendinti oro taršos mažinimo 2020 ir 2030 m. tikslus“.

Dalykinio vertinimo išvada – siūlytina Projektą svarstyti Vyriausybės posėdyje (B dalyje).

Ekonomikos politikos grupės patarėja

Gina Gajauskienė